

גליל ירנרת לעירן בשרשת השבוע
ערכים בידי נחמה ליכוביץ

יוצא לאור ע"י מוסד תורה והשכלה למבוגרים ולנוער
הסתדרות נסי מזרחי באמריקה

י"ב א - ח

לר (חטט"ז)

א. סאלה כללית

הרמב"ם הלכות עבודה זרה פרק א':

בימי אנוש סעו בני אדם סעות גדול ונבערה עצת חכמי אותו הדור ואנוס
עצמו מן הסעות היה וזו היחה סעותם. אמרו: "הואיל והאלוקים ברא כוכבים
אלו וגלגלים להנהיג את העולם ונתנם במרום וחלק להם כבוד והם סמסים
המסמסים לפניו, ראויים הם לסבבם ולפארם ולחלוק להם כבוד; וזהו רצון
האל-ל ברוך הוא לגדל ולכבד מי סגדלו וכבדו, כמו שהמלך רוצה לכבד העומדים
לפניו וזהו כבודו של מלך". כיון טעלה דבר זה על לבם התחילו לבנות
לכופנים היכלות ולהקריב להם קרבנות ולסבבם ולפארם בדברים ולהסתחוות
למולם, כדי להטיג רצון הבורא בדעתם הרעה. וזה היה עיקר עבודת הכוכבים,
וכך היו אומרים עובדיה היודעים עיקרה, לא טהן אומרים, טאין טם אלוה
אלא כוכב זה. הוא יירמיהו אומר (פס' י') "מי לא ייראך מלך הגויים כי
לך יאתה, כי בכל חכמי הגויים ובכל מלכותם מאין כמוך. ובאתה יבערו ויכסלו
מוטר הבלים עץ הוא" - כלומר: הכל יודעים טאתה הוא לכדך, אבל סעותם
וכסילותם סמסים טזה ההבל - רצונך הוא.

ואחר טארכו הימים עמדו בבני אדם נביאי סקר ואמרו, טהא-ל צוה ואמר להם:
עבדו כוכב פלוני, או כל הכוכבים, והקריבו לו, ונסכו לו כך וכך, ובנו
לו היכל ועשו צורתו כדי להסתחוות לו כל העם הנסים והקסנים וטאר עמי
הארץ. ומודיע להם צורה טבדה מלבו ואומר: זו היא צורת הכוכב פלוני
שהודיעוהו ובראטו. והתחילו על דרך זו לעשות צורות בהיכלות ותחת
האילנות ובראטי ההרים ועל הגבעות וחקבצין ומסתחויים להם ואומרים לכל
העם, טזו הצורה מטיבה ומרעה וראוי לעובדה וליראה ממנה וכוהניהם אומרים
להם טבעבודה זו תרבו ותצליחו ועשו כך וכך ואל תעשו כך וכך.

והתחילו כוזבים אחרים לעמוד ולומר טהכוכב עצמו או הגלגל או המלאך דבר
עמם ואמך להם: "עבדוני בכך!" והודיע להם דרך עבודתו: "ועשו כך ואל
תעשו כך." ופסס דבר זה בכל העולם לזכוד את הצורות בעבודות מסונות זו
מזו ולהקריב להם ולהסתחוות.

וכיון טארכו הימים נסתכח הטם הנכבד והנורא מפי כל היקום ומדעתם ולא
הכירוהו ונמצאו כל עם הארץ והנטיני והקסנים אינם יודעים אלא הצורה של
עץ ושל אבן וההיכל של אבנים טנתחכו מקטנותם להסתחוות לה ולעבדה ולהטבע
בטמה. והחכמים טהיו בהם כגון כוהניהם מדמין טאין טם אלוה אלא הכוכבים
והגלגלים טנעשו הצורות האלה בגלגל ולדמותן, אבל צור העולמים - לא היה
טום אדם טהיה מכירו ולא יודעו אלו יחידים בעולם, - כגון חנוך ומחושלח
נח טם ועבר.

ועל דרך זה היה העולם הולך ונגלגל עד טנולד עמודו של עולם והוא
אברהם אבינו.

כיון טנגמל איתן זה התחיל לוטט בדעתו. והוא קטן והתחיל לחטוב ביום
ובלילה והיה תמיה: "היאך אפשר טיהיה רגלגל הזה נוהג תמיד ולא יהיה לו
סנהיג ומי טיסבב אותו, כי אי אפשר טיסבב את עצמו. ולא היה לו מלמד
ולא מודיע דבר אלא מוטקע באור כסדים בין עובדי כוכבים הספסים ואביו
ואמו וכל העם עובדי כוכבים וזו עובד עמם ולכו יטוטט ומבין עד טהטיג
דרך האמת והבין קו הצדק מחברו וזו הנכונה. וידע טיש טם אלוה אחד והוא
מנהיג הגלגל והוא ברא הכל ואכל הנמצא אלוה חוץ ממנו. וידע טכל
העולם טועים, ודבר טגרם להם יעות, זה טעובדים את הכוכבים והצורות
עד טאבד האמת מדעתם.

ובן ארבעים טנה הכיר אברהם או כוראו. כיון טהכיר וידע התחיל להטיג
חטבות על בני אור כסדים ולעוץ דין עמם ולדבר, טאין זו דרך האמת
טאחם הולכים בה, וטבר הצלמים והתחיל להודיע לעם טאין ראוי לעבוד אלא
לאלוקי העולם, ולו ראוי להסתחוות ולהקריב ולנסך כדי טיכירוהו כל
הברואים הנאים. וראוי לאבד ולזר כל הצורות כדי טלא יטעו בהן כל
העם, כמו אלו טהם מדמים טאין אלוה אלא אלו.

כיון טגבר עליהם בראיותיו בקט ומלך להורגו ונעטה לו נס ויצא לחרן
והתחיל לעמוד ולקרא בקול גדול לכל העולם ולהודיע טיש טם אלוה אחד
לכל העולם ולו ראוי לעבוד. וה מהלך וקורא ומקבץ העם מעיר לעיר
וטממלכה לממלכה עד טהגיע לארץ ען והוא קורא טנאמר: "ויקרא טם בטם
ח' א-ל עולם".

1. מה הם הפסוקים בפרשת לך לך שיש בהם סעד לדברי הרמב"ם שהיה קורא לכל העולם להודיעם שיש סם אלוהים...
2. מה ראה הרמב"ם להסתמך על הפסוק מפרשת וירא (כ"א ל"ג) ולא על אחד הפסוקים שקדמו לו בפרשתנו?
(לדברי רמב"ם אלה ע' גם מכתבו אל הגר צדק שהודפסו בגליון כי הנוא תש"ח)
3. רמב"ם ב' ד"ה והיה ברכה
והנה זאת הפרשה לא בארה כל הענין, כי מה טעם שיאמר לו הקב"ה: עזוב ארץ ואטיבה עמך טובה ולא היתה כמוה מעולם מבלי שיקדים שהיה אברהם עובד אלוקים או צדיק חמים, או שיאמר טעם לעזיבת הארץ, שיהיה בהליכתו אל ארץ אחרת קרבת אלוקים? ומנהג הכתוב לומר: "התהלך לפני וחשטע בקולי ואטיבה עמך" - כאשר בדוד ובשלמה ובענין התורה כולה: "אם בחוקותי חלכו", "אם שמעו חשטע בקולי" אלוהים. ונציחק אמר: "בעבור אברהם עבדי" - אבל להבטיחו בעבור יציאת הארץ, אין בו טעם.
אבל הטעם מפני שטעם אנשי אור-כסדים עמו רעות רבות על אמונתו בהקב"ה והוא ברח מהם ללכת ארצה כנען ונתעכב בחרן, אמר לו לעזוב גם אלו ולעשות כאשר חשב מתחילה, שיהיה עבודתו לו וקריאת בני אדם לשם ה' בארץ הנבחרת וטעם יגדל שמו ויתכרכו בו הגוים ההם, לא כאשר עשו עמו באור כסדים, שהיו מבזין ומקללין אותו ושמו אותו בבור או בכבשן האש ואמר לו שיכרך מברכיו ואם יחיד יקללו יואר.
וזה טעם הפרשה, אבל התורה לא חרצה להאריך בדעות עובדי זרה ולפרט הענין שהיה בינו ובין הכסדים באמונה, כאשר קצרה בענין דור אנוס וסברתם בעבודה זרה שחדשו.
1. מהי הפליאה הגדולה בחחילת פרשתנו פרצה הרמב"ם לייסב?
2. פרט את דבריו "אבל להבטיח בעבור יציאת הארץ אין בו טעם".
3. מהי דעת הרמב"ם על אגדת חז"ל בנס כבשן האש.
וע' גם ברמב"ם סוף פ' נח ד"ה על פני תרח החל מן "והנה תרח הולך בניו הגדולים אברהם ונחור לעבר הנהר..."
4. לטעם מה מוסיף הרמב"ם את דבריו המסומנים בקו, מה תקן בזה?
5. מה היא הקושיה שאותה הוא מיישב בפסקה האחרונה שבדבריו?
6. לאיזה פסוק בפרשת בראשית הוא רומז בענין דור אנוס וסברתם בע"ז?
7. איכן מצינו ראייה לכך בחנ"ך שלא רצה הכתוב להאריך בדעות עובדי עבודה זרה?

מחנך דברי המדרש
בראשית רבה ל"ט ה': לך לך - ר' עזריה פתח (ירמיהו נ"א) "רפאנו את בבל ולא נרפחה, עזובה ונלך איט לארצו". "רפאנו את בבל" - בדור אנוס; "ולא נרפחה" - בדור המבול; "עזובה" - בדור הפלגה; "ונלך איט לארצו" - ויאמר ה' לאברהם לך לך.

XX הסבר את רעיון דברי המדרש האלה

7. לך לך
רש"י: להנאתך ולטובתך לטון רש"י. ואין צורך, כי מטעם הלשון כן, וכן (סיר רמב"ם): להנאתך ולטובתך לטון רש"י. וכן (ירמיהו ח') "אלכה לי אל הגדולים".
העמק דבר: פרוט רש"י "להנאתך" והרמב"ם הקשה מכמה קראי, דמצי זה בלשון ואני חמה, דמה לנו למרחקים, הרי גם בעקדה כתיב "לך לך" אבל כונת רש"י דבכל מקום כונתו שהיא בודד כמועדו ואין לזרים אחר, ועל זה צריך לטון "לך" - לעצמך. וכן היה בעקדה, שאברהם היה הולך בודד במחשבתו ואפילו הנערים שהלכו עמו לא ידעו דבר. מה שאין כן כאן, שהיה בפרטום רב, ובכל דרכו הוסיף לקחת לבית בני אדם להלוך עמו כדי לעמוד באמונתו לשם ה'. ומשום הכא פרוט "לך" - להנאתך.
1. מהי חלונת הרמב"ם על דברי רש"י?
2. באיזו דרך מסיר בעל העמק דבר את חלונת הרמב"ם מל רש"י?
3. מדוע אין רש"י מפרט את ה"לך לך" בעקדה?

עצה טובה למורה ולמדרש: לטאלות א"ב וביחוד לג' קרא מחנך המאמר של מ. ווייס "פולק החקיעות" (בחוברת "אמנה", הוצאת משרד החינוך והתרבות, המחלקה לתרבות חורנית תשס"ז) את דבריו לפסוק "עם אלוקי אברהם", ביחוד עמודים 18-19.

חשובות יט לטלוח לנחמה ליבוביץ, קרית מ"ה ירושלים